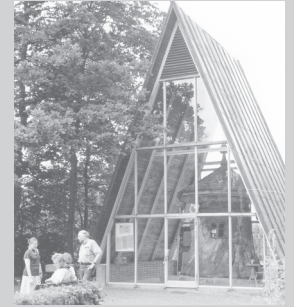

Pirmasis kraštotyros ir etnografijos muziejus Lietuvoje

PARENGĖ GINTAUTAS ČIŽIŪNAS

Barzdžių (Šilalės r.) Baubliai. D. Mukienės ir L. Klimkos nuotraukos

Dionizas Poška pirmąjį Lietuvoje kraštotyros, etnografijos muziejų įkūrė ten, kur gyveno – Barzdžiuose (Barzduose), seno ąžuolo drevės altanoje – Baublyje. Ši vietovė – netoli Skaudvilės miestelio, šalia Pelos upeliuko. Muziejus jau pirmąsiais metais patraukė Lietuvos inteligentų dėmesį ir sulaukė pripažinimo, tapo dvasiniu ir idėjiniu lietuvių kultūrinio sąjūdžio veiklos epicentru, simboliu ir juo buvo gana ilgą laiką.

Prieš savo mirtį Baublius D. Poška testamentu paliko Simonui Stanevičiui. Šiam mirus, nuo 1848 m. Baubliais rūpinosi Plateris.

Muziejėlis gerokai nukentėjo per Pirmąjį pasaulinį karą. 1924 m. jame buvusios vertybės atiteko Tauragės mokytojų seminarijai. 1947 m. Baublio muziejus buvo atkurtas. Palaipsniui jis perėjo Šiaulių „Aušros“ muziejaus žinion (Baubliai kaip savarankiškas muziejus veikė iki 1962 m.).

Saugant Baublius nuo sunykimo, 1930 m. jiems buvo pastatytos laikinos pašiūrės – buvo apdengti lentiniais gaubtais, greta jų supiltos dvi pilaitės, kurios skirtos Vytauto Didžiojo 500-ųjų metų jubiliejui ir D. Poškos mirties 100-mečiui įamžinti. 1967 m. Baubliai buvo konservuojami, 1971 m. jie uždengti stikliniais gaubtais.

Baubliai (dabar jų čia 4: du dideli ir du mažiukai) stovi ant kalvos, kur senovėje buvo įsikūręs Barzdžių (Bijotų) dvaras. To dvaro didybę mena tik keletas senų galingų medžių.

Baublius kasmet aplanko 15–20 tūkst. turistų.

Įdomia istoriją apie pirmąjį kraštotyros muziejų Lietuvoje – Didįjį Baublį „Mūsų Lietuvos“ ketvirtame tome pasakoja Bronius Kviklys. Pasak jo, seniau ant Vyšniakalnio augo daug ąžuolų. Beje, jei tikėti senųjų žemaičių pasakojimais, kitados šiose apylinkėse augusių ąžuolų viršūnėmis buvę galima nueiti nuo Skaudvilės iki Šilalės. Iš visų ąžuolų ypač išsiskyręs vienas, vadinamas Baubliu, ir savo storumu, ir šakų bei šaknų platumu. ąžuolas buvęs toks tvirtas ir storas, kad nepasidavęs net didžiausioms audroms, smarkiausiems vėjams. Šie vėjai patys pakliūdavę į Baublio nelaisvę: paklysdavę jo giliose drevėse ir, nerasdami kelio atgal, imdavę į visas puses blaškytis, kaukti ir baubti... Žmonės tai iš tolo girdėdavę ir sakydavę: „Ąžuolas baubia“. Iš čia kilęs ir ąžuolo vardas.

Dar 1811 m. šis Baublys, nors ir nudžiūvusia viršūne, buvęs dar tvirtas ir gražiai žaliavęs. Tačiau tų metų žiema Baubliui buvusi paskutinė. Pavasarį lapų jis nebeišleidęs. Tada po ąžuolu lapės įsitaisiusios urvus. Piemenys pabandę jas išrūkyti ir pakišę po medžio šaknimis degančių šiaudų gniūžtes. ąžuolo vidus jau buvęs stipriai išpuvęs, tad greitai įsidedę ir visa sutręšusi dalis išdegusi. Po to, siaučiant vėjams, medis dar labiau baubdavęs. Apie tai suži-

nojęs už pusantro kilometro nuo tos vietos gyvenęs didelis senienu ir gamtos mylėtojas Dionizas Poška. Paprašęs baudžiauninkų, kad šie medį nukirstų ir pargabentų į Bijotus. Nukirtus medį, Dionizas Poška kartu su žemaičių vyskupu Giedraičiu suskaitė net 740 matomų ąžuolo rėvių (metūgių), o tai rodė, kad medžio būta apie 1 000 metų senumo. Kaip rašo B. Kviklys, Dionizas Poška pastatė šį Baublį savo sodyboje. Iškirto du langelius, duris, apdengė šiaudų stogą ir įsitaisė jame savotišką malonią poilsio vietą altaną, kurioje ir buvo pradėtas kurti senienu muziejėlis.

„Lietuvių enciklopedijoje“ (t 2., p. 270) rašoma, kad nusenusių ąžuolų tuščiaviduris kamienas buvo garbinamas dar ir krikščionybės laikais. Tokie ąžuolai būdavo vadinami baubliais. Jų viduje, kaip kokiose kopyltėlėse, mūsų prabočiai statydavo šventųjų statulėles. Visa tai Dionizas Poška žinojo. Tą seną tradiciją jis kiek pakoregavo ir Baublyje, kuriame tilpo 10–15 žmonių, o apimtis siekė 12,5 metro, „įkurdino“ prie Adakavo, Baisogalos, Nevėžio paupiuose surinktus senovinius radinius (šarvus, suakmenėjusias mamuto iltis), senovinius namų apyvokos daiktus, daug kitų vertingų senienu. Padabinęs Baublio sienas įžymių Lietuvos valstybės veikėjų portretais, muziejėlio kūrėjas viešai raštu paskelbė, kad „Čion kitąkart pagonyš pjovė ožkas, o dabar gyvena Dionizas Poška“. Verti dėmesio ir tuometiniai apie Baublį iškalbingai pasakoję užrašai, paties D. Poškos įrėžti Baublyje:

„Barzdžiuose kaip užgimiau, jau tūkstantis metų,
parnešts iš ąžuolyno, čion esmi padėtu.

Tikras vardas mano buvo baublys, Dievui garbints buvau,
Nuteriojus tėvynę, suvytau, sudžiūvau.
Ties manim Perkūnasui degė avys, ožkos,
O dabar manų gyvena Dionyzas Poška.“

Baublio duryse būta ir tokio užrašo:

„Man su Matuzaliu lygiai amžiaus.
Bet Matuzalį per metus kandys suėdė.
O aš gyvensiu dar šimtą metų,
Jei dar palikuonys bus atidūs,
Jei pro stogą nemerks lietus.“

(šie D. Poškos įrašai Baublyje dabar yra restauruoti).

Žinoma, kad įsitaisęs Baublyje įrengtame kambarėlyje, kurio plotas buvo 1,9 x 2 m, Dionizas Poška parašė poemą „Muzikas Žemaičių ir Lietuvos“. Gimdavo šios poemėlės, anot paties D. Poškos, „užsidegus pypkę, atsisėdus lipkėj, susikeitus kojas, rašant nedūmojant gražias pasakėles, mįsles ir daineles“.